

6. Указ Президента України “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні” №832/95 від 12. 09. 1995 // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1997. – № 1. – С. 7–11.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

УДК: 378.371

Ісаєва О.С.

У статті розглядаються проблеми вивчення іноземних мов студентами у процесі навчання у вищих медичних навчальних закладах. Визначено загальні та специфічні принципи іноземної підготовки студентів медичних ВНЗ, а також схарактеризовано її блоки: гуманітарний, лінгвістичний і професійний.

Ключові слова: лінгвістична підготовка, студенти вищих медичних навчальних закладів, навчальна дисципліна, блоки, принципи.

ОСОБЕННОСТИ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Исаева О.С.

В статье рассматриваются проблемы изучения иностранных языков студентами в процессе обучения в высших медицинских учебных заведениях. Определены общие и специфические принципы иноязычной подготовки студентов медицинских вузов, а также охарактеризовано ее блоки: гуманитарный, лингвистический и профессиональный.

Ключевые слова: лингвистическая подготовка, студенты высших медицинских учебных заведений, учебная дисциплина, блоки, принципы.

THE FEATURES OF THE LINGUISTIC PREPARATION OF STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION

Isayeva O.

In the article the problems of foreign language students in the learning process in higher medical education is described. Sets out general principles and specific foreign language training medical students, as well as describing it blocks: human, linguistic and professional.

Keywords: language training, students of higher medical schools, academic discipline, power, principles.

Постановка проблеми. Актуальність лінгвістичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів зумовлена існуванням цілої низки суперечностей: між постановою на формування мовної компетенції у межах загальношкільної, побутової тематики в середній школі й необхідністю розвитку навичок професійно-орієнтованого спілкування в майбутнього фахівця медичного профілю; між загальноєвропейськими тенденціями в розвитку освіти, в якій зростає значущість володіння іноземною мовою й недооцінкою актуальності іноземної мови як невід’ємної складової освіти фахівця в системі української освіти; між вимогами, що висуваються до фахівців медично-

го профілю, які відійджають за кордон з метою навчання, стажування й професійної діяльності й стандартами вищої професійної освіти в сфері володіння іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання лінгвістичної підготовки майбутніх фахівців розглядають у своїх працях І. Белогорцева, І. Бім, С. Вахрушева, Н. Гальскова, Т. Гордієнко, О. Гридасова, Г. Китайгородська, М. Кривочкіна, О. Овсяннікова, О. Пенькова, О. Раздорська, К. Сбітнев, Л. Синягіна, Л. Тюріна, О. Фасцова, В. Хмелевська, Є. Ярославова та інші.

Мета статті – розглянути особливості лінгвістичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів.

Вклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві в епоху загальноєвропейського розвитку змінюється і зростає статус іноземної мови як навчального предмета. Лінгвістична підготовка є цілісною, відносно стійкою системою [1, с. 29]. Характеризуючи лінгвістичну підготовку студентів вищих медичних навчальних закладів, слід розглянути її в залежності від різних вимог, у взаємозв'язку її цілей, завдань, принципів, змісту й методів, розкрити динаміку розвитку її структури, функції й взаємозв'язок окремих компонентів, а також її специфіку.

По-перше, сьогодні немає навчального посібника з іноземної мови для студент медичних ВНЗ, що відповідає європейському стандарту з мовної освіти й спрямованого на формування особистості, що саморозвивається. По-друге, не розроблена й не апробована методика застосування інноваційних технологій у медичному ВНЗ у процесі лінгвістичної підготовки студентів і не виявлено її роль у формуванні майбутнього медичного фахівця. По-третє, згідно з державним стандартом на іноземну мову виділяється недостатня кількість годин для досягнення необхідного рівня мовної компетенції згідно з вимогою Ради Європи до рівня володіння іноземною мовою фахівців.

Кожна мова є частиною національної культури й має свою національну специфіку. Іноземна мова є одночасно й метою й засобом навчання. Особливістю іноземної мови як навчального предмета є те, що її засвоєння не дає людині безпосередніх знань про реальну дійсність (на відміну від математики, біології, фізіології, хімії тощо). Мова є засобом формування й формулювання думки про об'єктивну дійсність, властивості якої є предметом інших дисциплін. Мова в цьому сенсі як навчальна дисципліна – «безпредметна». Специфіка іноземної мови в медичному ВНЗ як навчального предмета полягає в її «безпредметності» і «безмежності» [3, с. 4].

Теорія навчання іноземної мови у ВНЗ – складний багатогранний процес виконання системи дій. Процес лінгвістичної підготовки в медичному ВНЗ надзвичайно динамічний, тому що здійснюється в умовах розвитку особистості студентів і викладачів, що постійно змінюються [4, с. 34; 5, с. 101].

Системі лінгвістичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів властиві як загальні принципи підготовки фахівців у сучасній вищій школі, так і специфічні.

Загальні принципи: науковість, неперервність, системність, обов'язковість для всіх студентів, педагогічна цілевідповідність, комбінація єдиної й диференційованої підготовки з урахуванням індивідуальних особливостей студентів.

Специфічні принципи навчання іноземної мови в медичному ВНЗ: організації й управління відносинами між суб'єктами (викладачем і студентами) у ході спільної роботи над навчальним матеріалом; планування й контролю всього процесу навчання іноземної мови в медичному ВНЗ; принцип мовленнєво-розумової активності, особистісної індивідуалізації, відбору мовної інформації; поетапної підготовки фахівця; прогнозування й діагностики, ситуативності, функціональності, новизни, свідомого й несвідомого сприйняття навчальної інформації, варіативності тощо [6, с. 155; 7, с. 101].

Ретроспективний аналіз цілепокладання, яка розглядається в працях І. Бім, Г. Китайгородської, Р. Мільруда, В. Сисоева, у процесі навчання іноземної мови показує, що впродовж сторіччя відбувся стрімкий перехід від навчання мови до вивчення мови.

Є. Пасов формує провідну мету навчання мові як оволодіння іншомовною культурою з метою формування необхідного суспільству типу особистості [8, с. 91]. У сучасному світі іноземна мова викликає інтерес не стільки як самостійне лінгвістичне явище, а і як засіб пізнання культури країни мови яка досліджується. Таким чином, вивчення професійно-орієнтованого курсу іноземної мови є засобом оволодіння навичками професійної культури [9, с. 124]. Єдність загальнокультурного, соціально-морального й професійного розвитку особистості майбутнього фахівця відповідає вимогам широко пропагованої «гуманітарної культури». Культура не існує поза своїм живим носієм – індивід засвоює її через мову, освіту, спілкування. Система мовної підготовки в нелінгвістичному ВНЗ має бути зорієнтована на особистість і здатна підготувати не просто фахівця-професіонала, а насамперед культурну, освічену, інтелігентну, творчу людину, що вміє застосувати навички рефлексивної культури з метою самопізнання й саморозвитку [10, с. 134]. Вивчаючи певні теми з програми, пов'язані з особливостями медичної освіти й медичного обслуговування за кордоном, студенти мають можливість виявити подібності й відмінності між закордонною й українською медициною.

У дослідженнях Є. Юріної і О. Терьохіної цілі навчання трактуються як ідеальний, свідомо спланований образ результату навчально-виховного процесу відносно до його умов, що виражається в змінах, які відбуваються в знаннях, якостях, професійній компетентності, у збагаченні ціннісних орієнтацій.

Головною й кінцевою метою навчання є забезпечення активного володіння випускником медичного ВНЗ іноземною мовою як засобом формування й формулювання думок у галузі повсякденного спілкування й у галузі, що відповідає спеціальності й формування особистості, яка сама розвивається. Зазначеної мети не можна досягти за короткий проміжок часу, про що свідчить як практичний досвід, так і теоретичні дослідження процесу оволодіння як рідною, так й іноземною мовою, тому весь шлях до кінцевої мети маркірується проміжними цілями навчання, які можна сформулювати таким чином: психологічно й практично переорієнтувати студентів з розуміння іноземної мови як зовнішнього джерела інформації й іншомовного засобу комунікації на засвоєння й використання її в особистих цілях для вираження власного розумового сенсу й розуміння інших людей; навчити студентів бачити в іноземній мові засіб одержання, розширення й поглиблення системних знань за фахом, тобто засобу самостійного підвищення кваліфікації; пробудити в сту-

дентах інтерес до альтернативно-професійного використання іноземної мови в галузі своєї спеціальності; показати студентам цінність іноземної мови в становленні людини як особистості і як фахівця.

Будучи обов'язковим компонентом професійної підготовки, дисципліна «Іноземна мова» може бути одним із засобів сприяння розвитку готовності студентів до самореалізації в професійній діяльності, у силу своїх психологічних, педагогічних і методичних характеристик. Більше того, сучасний стан науки про мову характеризується розширенням її меж і зближенням із цілою низкою інших наук. У межах філософії і психології мова є джерелом пізнання людини, проникнення в національний дух народу. В умовах глобалізації міжнародних зв'язків перед сучасним фахівцем постає необхідність оволодіння загальнокультурними способами комунікації, включаючи навички ділового спілкування, які давно добре зарекомендували себе в реалізації оптимальної соціальної взаємодії. Оволодіння цими навичками дозволить студентам вступити в діалог культур (і професійний діалог), який може бути побудований і буде успішно розвиватися з урахуванням культурної специфіки різних народів.

У сучасній лінгвістичній підготовці, зорієнтованій на професійне іншомовне спілкування студентів, однією з основних форм навчання є контекстне навчання. Цей вид навчання реалізується за допомогою системного використання професійного контексту, поступового насичення навчального процесу елементами професійної діяльності (А. Вербицький). Контекстне навчання спирається на теорію діяльності, відповідно до якої засвоєння соціального досвіду здійснюється в результаті активної діяльності суб'єкта. У ньому одержують втілення такі принципи: активності особистості; проблемності; єдності навчання й виховання; послідовного моделювання у формах навчальної діяльності слухачів змісту й умов професійної діяльності фахівців. Особлива увага звертається на реалізацію поступового, поетапного переходу студентів до базових форм діяльності більш високого рангу: від навчальної діяльності академічного типу до квазіпрофесійної діяльності (ділові й дидактичні ігри) і, потім до навчально-професійної діяльності (НДРС, практика, стажування).

Лінгвістична підготовка студента медичного ВНЗ складається з кількох блоків.

Перший блок – *гуманітарний*, що містить у собі міжкультурну компетентність, яка складається з таких компонентів: емотивний, що включає ціннісні орієнтації, мотиви; когнітивний (інформаційна компетентність, пов'язана зі знанням світової культури); операційно-діяльнісний, що включає низку інтеркультурних умінь, які реалізуються через діалогічність, здатність особистості до полікультурзації; рефлексивний, властивий процесу вивчення іноземної мови, націлений на усвідомлення власних соціокультурних передумов, на осмислення й переосмислення своєї культури.

Очевидно, що основним методом у процесі пізнання чужої культури повинно бути порівняння, яке розглядається не як результат «культурного шоку», а як когнітивний процес рефлексії відмінностей у культурах, що порівнюються.

У межах міжкультурного підходу основним завданням мовної освіти є позитивний розвиток особистості і її самосвідомості в результаті набуття нового мовного й культурного досвіду.

Другий блок підготовки – *лінгвістичний*, основні складові якого це – іншомовні здібності, знання й комунікативна компетентність.

Використання мови та її вивчення включає дії людини, у процесі виконання яких вона як суб'єкт соціальної діяльності формує низку компетенцій: загальну й комунікативну. Вони спираються на компетенції, які забезпечують вирішення завдань у різних умовах з урахуванням різних обмежень, і реалізуються у видах діяльності й процесах (діях), спрямованих на породження й/або сприйняття текстів, у зв'язку з певними темами й сферами спілкування й застосування відповідних стратегій. Урахування цих процесів комунікантами призводить до подальшого розвитку й модифікації цих компетенцій. Компетенції є сумою знань, умінь і особистісних якостей, які дозволяють людині робити різні дії. Загальні компетенції не є мовними, вони забезпечують будь-яку діяльність, включаючи рефлексивну. Комунікативні мовні компетенції дозволяють здійснювати діяльність із використанням власне мовних засобів. Загальні компетенції того, хто вивчає іноземну мову, включають знання, уміння й екзистенціальну компетенцію, а також здатність вчитися. Знання здобуваються людиною по мірі нагромадження досвіду (емпіричні знання) і в процесі навчання (академічні знання). Ефективність спілкування залежить від того, наскільки його учасники володіють загальними для всіх знаннями про оточуючий світ. При використанні й вивченні мови особливого значення набувають знання, пов'язані не лише з мовою й культурою. Очевидно, що академічні знання з галузі науки й емпіричні знання із професійної сфери відіграють важливу роль у сприйнятті й розумінні іншомовного матеріалу. Очевидно, що наявність в того, хто навчається, певних знань про світ має безпосереднє відношення до вивчення мови.

Екзистенціальна компетенція розуміється як сукупність індивідуальних характеристик людини, рис її характеру, поглядів, уявлень про себе й про оточуючих, готовність до соціальної взаємодії. Ця компетенція визначається не лише набором постійних характеристик людини. Вона включає також фактори, що є результатом виховання й може модифікуватися.

Уведення загальноєвропейської системи рівнів володіння мовою передбачає володіння студентами вищих медичних навчальних закладів іноземною мовою на рівні В1, що включає розуміння основних ідей повідомлень на теми, що типово виникають на роботі, навчанні, дозвіллі тощо, вміння спілкуватися в більшості ситуацій, які можуть виникнути під час перебування в країні досліджуваної мови, складання повідомлень на відомі теми.

Навчання іноземної мови у ВНЗ створює прекрасні можливості для того, щоб викликати інтерес до мовного й культурного розмаїття світу, а також сприяє формуванню професійних навичок. Усе це доводить актуальність оволодіння іноземною мовою, як найважливішим засобом формування професійної компетенції майбутніх фахівців.

Інтеграція соціокультурних, гуманітарних і професійних знань стимулює спільний пізнавальний пошук викладача й студентів, сприяє розширенню культурного кругозору й різнобічного мислення. Від рівня їх розвитку багато в чому залежить здатність залучення до світових цінностей, глобальних про-

блем сучасності, прагнення до розширення творчого потенціалу як необхідній умові самореалізації особистості.

Третій блок – *професійний*. Відповідно до дисципліни «Іноземна мова» метою навчання є розвиток загальної комунікативної й професійної компетентності. Будучи обов'язковим компонентом професійної підготовки, дисципліна «Іноземна мова» може слугувати одним із засобів сприяння розвитку готовності студентів до самореалізації в професійній діяльності, у силу своїх психологічних, педагогічних і методичних характеристик.

Специфіка навчання іноземної мови в медичному ВНЗ включає оволодіння навичками професійного спілкування. Як зазначає О. Новікова, у професійному спілкуванні фахівці медичного профілю утворюють такі діади спілкування: 1) «лікар – пацієнт», 2) «лікар – допоміжний медичний персонал», 3) «лікар – лікар, колега», 4) «лікар – близькі хворого». Уже на першому й другому курсах студенти довідаються, які ролі їм необхідно буде виконувати в їхній майбутній професії. Залежно від того, хто є їхнім співрозмовником, студенти обирають різні лексичні, граматичні й фонетичні моделі для реалізації різноманітних мовних інтенцій. Тому на заняттях з іноземної мови необхідно організувати підготовку майбутніх фахівців таким чином, щоб вона повністю забезпечувала проведення опитування пацієнта, бесіди з колегами, медичним персоналом.

На думку О. Новікової й Ю. Рюмшиної, курс іншомовної підготовки студентів-медиків вимагає виділення типових ситуацій спілкування: «лікар – пацієнт», «лікар – молодший медичний персонал», «лікар – лікар»; відбору лексико-граматичного матеріалу, що забезпечує спілкування у виділених ситуаціях; прийомів навчання діалогічної мови.

Засвоєння студентами-медиками професійних знань не може здійснюватися у відриві від оволодіння мовою обраної професії, тому що сучасна професійна мова лікаря – це продукт співтворчості різних цивілізацій і культур, багатофакторних міжмовних контактів, запозичень і трансформацій.

Процес навчання іноземній мові й іншомовного спілкування будуватиметься відповідно до законів реального спілкування і є його моделлю. Відповідно розробленій технології навчання іноземній мові студентів-медиків навчання іноземної мови розглядається через призму діалектичного взаємозв'язку загального й особливого. У системі професійної підготовки студентів для медичної сфери необхідно формування того загального, що в рівній мірі повинні мати студенти, що навчаються на всіх факультетах, і особливого, що буде відбивати специфіку професійної діяльності студентів на кожному окремому факультеті.

Навчання термінології є лінгвістичною основою медичного лексикону, воно здійснюється на всіх етапах медичної освіти. Термін посідає особливе місце на всіх етапах вищої медичної освіти при вивченні не лише іноземної мови, але й медико-біологічних і клінічних дисциплін.

Більше того, сучасний стан науки про мову характеризується розширенням її меж і зближенням із цілою низкою інших наук. Багато дослідників зазначають, що в межах філософії і психології мова слугує джерелом пізнання людини, проникнення в національний дух народу. Сьогодні в умовах глобалізації міжнародних зв'язків перед сучасним фахівцем постає необхідність ово-

лодіння загальнокультурними способами комунікації, включаючи навички ділового спілкування, які давно добре зарекомендували себе в реалізації оптимальної соціальної взаємодії.

Багато учених визначають основні якості, необхідні сучасному фахівцю медичного профілю: вміння працювати в команді, регулярне підвищення кваліфікації, комунікативна компетентність, готовність до співробітництва тощо, однак ними не вказуються методичні підходи до формування цих якостей.

Висновок. Отже, індивідуально-професійний розвиток студента вищого медичного навчального закладу в ході вивчення іноземної мови відбувається на основі набутих людиною знань і вмінь. Особистість студента як суб'єкта власної життєдіяльності є поліфункціональною й, як наслідок, затребуваним сучасним суспільством. Формування особистості майбутнього медичного працівника в ході вивчення іноземної мови має різнорівневий характер і динаміка процесу вдосконалення того, хто навчається, буде залежати від створення сприятливих умов, що сприяють розвитку його рефлексивних, інтелектуальних і емоційних здібностей.

Література

1. Вахрушева С.Н. К проблеме активного обучения иностранному языку в неязыковом вузе / С.Н. Вахрушева // Российская провинция: поиск путей развития: Матер. 11 межрегион. науч. конф. – Киров: ВСЭИ, 1999. – С. 28-30.

2. Современные языки: изучение, преподавание, оценка // Общевропейские компетенции владения иностранным языком. Проект 2. Проект по культурному сотрудничеству. Комитет по образованию. – Страсбург, 1996.

3. Гальскова Н.Д. Межкультурное обучение: проблемы целей и содержания обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова // ИЯШ. – 2004. – № 1. – С. 3-8.

4. Ellis M. Teaching Business English. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 198 p.

5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / J. Harmer. – Longman, 2002. – 293 p.

6. Hymes D. Towards Linguistic Competence // Working Papers in Sociolinguistics. – Austin, 1973, № 16. – P. 134-169.

7. Barker L.L. Communication. – Englewood Cliffs, 1984. – 234 p.

8. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур / Е.И. Пассов. – Липецк: ЛГПУ, 1999. – 126 с.

9. Сиягина Л.К. Усиление мотивации учебной деятельности студентов в процессе изучения иностранного языка / Л.К. Сиягина // Актуальные проблемы современного иноязычного образования: Матер. Междунар. конф. (Курск, 26-29 апреля 2005 г.): в 3 ч. / Отв. ред. В.И. Провоторов. – Курск: Курск. гос. ун-т, 2005. – С. 123-25.

10. Лопата К.М. Социокультурный компонент в развитии личности студента / К.М. Лопата // Сборник мат-лов научно-методической конференции. – Курск: КГМУ, 2002. – С. 134-135.